

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NARĖ
AGNĖ ZUOKIENĖ

Kodas 8860529 Gedimino pr. 53, LT- 01109 Vilnius Tel. (8~5) 2396700
El.p. Agne.Zuokiene@Irs.lt

LR Seimo kontrolierių įstaigai
Gedimino pr. 56, LT-01110 Vilnius

2010–09–01 Nr. 224

**DĖL NEĮGALIŪJŲ, TURINČIŲ SUTRIKUSIĄ JUDĖJIMO FUNKCIJĄ, TRANSPORTO
LENGVATŲ REGULIAVIMO**

Į mane kreipėsi Lietuvos epilepsija sergančių integracijos asociacijos „Lesia“ atstovai dėl neįgaliųjų teisių, suteiktų įstatymu, ribojimo poįstatyminių lygmeniu. Persiunčiu Jūsų įstaigai organizacijos atstovų išdėstytą problemą, savo vertinimus bei surinktą medžiagą: ministerijų pateiktas pozicijas (priedai).

Transporto lengvatų įstatymo 7 straipsnyje (Žin., 2000, Nr. 32-890) numatyta, kad „neįgalieji, turintys sutrikusią judėjimo funkciją, turi teisę:

1) kiekvieną mėnesį gauti 0,25 minimalaus gyvenimo lygio (MGL) dydžio transporto išlaidų kompensaciją;

2) vieną kartą per 6 metus gauti iki 32 MGL dydžio lengvųjų automobilių įsigijimo ir jų techninio pritaikymo išlaidų kompensaciją, jeigu šie asmenys gali patys vairuoti šiuos lengvuosius automobilius.“

Įstatymo 7 straipsnio 5 dalyje nustatyta, jog „transporto išlaidų kompensacijų mokėjimo tvarką nustato Vyriausybė arba jos įgaliota institucija“.

2009 m. gegužės 22 d. priimtame LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro ir LR Sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. gegužės 4 d. įsakymo Nr. A1-120/V-346 „Dėl specialiųjų nuolatinės slaugos, nuolatinės priežiūros (pagalbos), lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensacijos ir transporto išlaidų kompensacijos poreikių nustatymo kriterijų sąrašo, tvarkos aprašo ir pažymų formų patvirtinimo“ pakeitimo (Nr. A1-353/V-401) 2.1 punktu buvo nustatytas pirmosios redakcijos įsakymo 9 punkto pakeitimas. Nustatyta, kad „vienam asmeniui gali būti nustatomas *tik* specialusis nuolatinės slaugos poreikis arba nuolatinės priežiūros (pagalbos) poreikis, arba specialusis transporto išlaidų kompensacijos poreikis, arba specialusis lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo

išlaidų kompensacijos poreikis.“. „Lesia“ organizacijos atstovų teigimu, vykdamas šį įsakymą Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba nuo 2009 m. birželio 1 d. pradėjo iš neįgalųjų reikalauti, kad pastarieji pasirinktų: arba transporto išlaidų kompensaciją kas mėnesį, arba specialaus automobilio įsigijimo ar pritaikymo neįgaliajam išlaidų kompensaciją kartą per 6 metus.

Kadangi akivaizdu, jog anksčiau minėtas įstatymas numato, kad neįgalieji, turintys sutrikusią judėjimo funkciją, turi teisę gauti abi kompensacijas (alternatyva įstatymo lygmeniu nėra nustatyta), prašėme abiejų ministerijų, kurios poįstatyminiu lygmeniu detalizavo transporto išlaidų kompensacijų mokėjimo tvarką (Sveikatos apsaugos ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų) pateikti oficialią poziciją, *kodėl poįstatyminiu teisės aktu - ne detalizuojamos asmenims suteikiamos teisės ir jų įgyvendinimo tvarka, o keičiamas įstatymu nustatytas reguliavimas, t.y. poįstatyminis teisės aktas, ribodamas įstatymu suteiktų teisių apimtį, jam prieštarauja.*

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, pateikdama oficialią poziciją, daug dėmesio skyrė poįstatyminių teisės aktų ir įstatymo sistemiško aiškinimo aprašymui, tuo tarpu, atsakydami į klausimą dėl žemesnės teisės akto prieštaravimo įstatymui, buvo lakoniški: „<...> siekiant išvengti valstybės išlaidų dubliavimo, asmuo gali gauti arba slaugos, arba priežiūros (pagalbos) tikslines kompensacijas, arba transporto išlaidų kompensaciją, arba lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensaciją, pasirinktinai <...>. Ministerijos specialistų nuomone, transporto išlaidų kompensacijų mokėjimo tvarkos aprašas atitinka Transporto lengvatų įstatymo nuostatas.“ Išsamesnių komentarų apie poįstatyminių teisės aktų santykį su Transporto lengvatų įstatymu ministerijos atsakyme nebuvo.

Sveikatos apsaugos ministerija, nors ir prašėme pateikti ministerijos poziciją minėtu klausimu, jos nepateikė nurodydami, kad į klausimus pagal kompetenciją atsakė Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Teisės doktrinoje pripažįstama, kad poįstatyminis teisės aktas yra įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka kompetentingo organo priimtas teisės aktas. Poįstatyminis aktas paprastai yra valdymo aktas. Juo realizuojamos įstatymo normos, tačiau toks teisės aktas negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios savo galia konkuruotų su įstatymo normomis.

Svarbu pabrėžti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1995 m. spalio 26 d. nutarime taip pat pažymėjo, kad įstatymų normomis nustatomos bendro pobūdžio taisyklės, o poįstatyminiuose teisės aktuose jos gali būti detalizuojamos, t. y. gali būti reglamentuojama jų įgyvendinimo tvarka. Tačiau poįstatyminis teisės aktas negali praplėsti įstatymo reguliavimo apimties ir turinio, t. y. negali sukurti tokių teisių ir pareigų, kurių nenumatė įstatymas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, aiškindamas konstitucinio teisinės valstybės principo

įgyvendinimą teisėkūros procese, yra pabrėžęs, kad „konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įvairius reikalavimus įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams: teisėkūros subjektai teisės aktus gali leisti tik neviršydami savo įgaliojimų <...>“¹.

Manytina, kad norint sutrikusią judėjimo funkciją turintiems asmenims apriboti transporto lengvatas (t.y. nustatyti, kad galima tik viena iš dviejų nurodytų įstatyme, kurias, *expressis verbis* įstatyme nustatyta, asmuo turi teisę kiekvieną mėnesį <...>, vieną kartą per 6 metus gauti <...>“), tai turi būti daroma įstatymo, o ne poįstatyminių teisės aktų lygmeniu. Tai patvirtina 1994 m. sausio 19 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. birželio 17 d. nutarimo „Dėl žemės reformos pagrindinių kryptų“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ argumentacija, kad įstatymas gali būti pakeistas arba jo galiojimas gali būti panaikintas tik priėmus kitą įstatymą. Visi kiti teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais ir negali jiems prieštarauti. Organizacijos „Lesia“ pristatyta problema byloja, kad poįstatyminiu teisės aktu ministerija/-os pakeitė įstatymu nustatytą reguliavimą, t.y. pakeitė įstatymo lygmeniu suteiktų teisių apimtį.

Visuotinai pripažįstama teisės aktų hierarchija, pagal kurią įstatymai yra aukščiau už poįstatyminius aktus. Teisės aktų hierarchijos įtvirtinimą lemia visuotinai privalomo, demokratinės valstybės pripažįstamo valdžių padalijimo principo laikymasis. Šio principo esmė – valstybės valdžios skirstymas į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę. Įstatymų leidžiamajai valdžiai – Seimui - yra patikėta svarbiausių bendro elgesio taisyklių – įstatymų – priėmimas. Vykdomoji valdžia įgyvendina valstybinę valdžią vykdydama įstatymus ir kitus teisės aktus. Persiunčiamos problemos atveju, ministerija/-os poįstatyminiais teisės aktais ne detalizavo transporto lengvatų, nustatytų įstatyme, skyrimo tvarką, o sukūrė savarankiško turinio teisės normą: įtvirtino įstatymo skiriamų lengvatų alternatyvą ir taip perėmė įstatymų leidžiamosios valdžios funkcijas.

Viešojoje teisėje veikiančys įstatymo viršenybės ir teisinio apibrėžtumo principai lemia tai, kad visi viešojo valdymo subjektai turi tik tokius įgalinimus, kurie jiems yra suteikti konkrečiomis teisės aktų nuostatomis. Plečiamas valdymo institucijų kompetencijos aiškinimas yra negalimas, o veiksmai, viršijus savo įstatyminės kompetencijos ribas (*ultra vires*), yra besąlygiškai neteisėti ir naikintini. Manau, kad aptariamam atveju poįstatyminio lygmens nustatyto reguliavimo laikymas transporto išlaidų kompensacijų mokėjimo tvarkos nustatymu, kai tai reiškia ir įstatymu suteiktų teisių apimties apribojimą, indikuoja, kad valdymo institucijos plečiamai aiškino savo įstatymų įgyvendinimo kompetenciją.

¹ 2006 m. sausio 16 d. ir 2004 m. gruodžio 13 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai.

Manydama, kad būtina nuolat vertinti ne tik naujai rengiamus teisės aktus, bet ir galiojančius teisės aktus, veiksmingo žmogaus teisių užtikrinimo aspektu, prašau netaikyti LR Seimo kontrolierių įstatymo 15 straipsnyje nustatyto 1 metų termino.

Persiųsdama Jūsų įstaigai aukščiau aprašytą Lietuvos epilepsija sergančių integracijos asociacijos „Lesia“ atstovai skundą, p r a š a u atsižvelgti į pateiktus argumentus ir nustatyti, ar ministerija/-os poįstatyminiu aktu nepažeidė galiojančios teisės, t.y., ar nebuvo blogai vykdomi įstatymai. Taip pat prašau, esant būtinybei, kreiptis su pareiškimu į administracinę teisumą prašant iširti, ar poįstatyminio teisės akto paminėta nuostata neprieštarauja įstatymui.

Prašau Jūsų informuoti apie tyrimo eigą bei rezultatus.

PRIDEDAMOS KOPIJOS:

- 1) Raštas, kuriuo buvo kreiptasi į Sveikatos apsaugos ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijas;
- 2) Sveikatos apsaugos ministerijos asakymas į pateiktą raštą;
- 3) Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atsakymas į pateiktą raštą.

LR Seimo narė

Agnė Zuokienė

G.Šakinytė, 8 5239 6700